

TADEUSZ T. KACZMAREK
ZARZĄDZANIE RYZYKIEM. UJĘCIE INTERDYSCYPLINARNE

DIFIN, WARSZAWA 2010, s. 360

Recenzowana książka pt. „Zarządzanie ryzykiem. Ujęcie interdyscyplinarne”, która jest podręcznikiem akademickim, to najnowsza publikacja autorstwa Tadeusza Teofila Kaczmarka – Autora licznych monografii oraz publikacji na temat szeroko rozumianego ryzyka. Podręcznik składa się z 12 rozdziałów i jest nowym ujęciem zdywersyfikowanego ryzyka, zgodnie z normą ISO31000:2009. Jest to interdyscyplinarne podejście do tej skomplikowanej kategorii, jaką bez wątplenia jest ryzyko w gospodarce rynkowej. Autor w swoich badaniach nad ryzykiem uwzględnił najnowszą literaturę zagraniczną oraz krajową.

W rozdziale pierwszym dokonano chronologicznego przeglądu badań prowadzonych nad ryzykiem w wielu krajach, a następnie przedstawiono relacje występujące między teorią nauki a wykorzystaniem metodologii naukowej dla potrzeb tej nowej dyscypliny. W trzeciej części tego rozdziału zastanowiono się nad istotą nauki opartej na doświadczeniu w odniesieniu do zdywersyfikowanego ryzyka. W szczególności scharakteryzowano zagadnienie doskonalenia narzędzi pomiaru ryzyka. Punkt czwarty tego rozdziału stanowi wprowadzenie do rozważań prowadzonych nad interdyscyplinarnym badaniem zdywersyfikowanego ryzyka. Zostały w nim przedstawione strategie zmierzające do ograniczenia globalnego ryzyka i powstających zagrożeń dla środowiska naturalnego. W tym kontekście została podjęta kwestia *Human Choice and Climate Change* oraz nowe metody stosowane w badaniu ryzyka. Nie można było pominąć zagadnienia eksplozji informacji i jej wpływu na dalsze badania kategorii ryzyka, a także znaczenia modnych obecnie badań inter- i transdyscyplinarnych. Rozdział pierwszy kończy próba odpowiedzi na pytanie dotyczące odpowiedzialności uczonych za skutki prowadzonych badań.

W rozdziale drugim przedstawiono interdyscyplinarne podejście do ryzyka. Uznany fakt jest to, że nie istnieje tylko jeden rodzaj ryzyka, podobnie jak nie istnieje tylko jedno jedyne pojęcie ryzyka, ponieważ kategoria ta jest bardzo zróżnicowana i obejmuje różne dziedziny życia. Z tego wynika też potrzeba stosowania różnych strategii badawczych oraz różnego podejścia do definiowania ryzyka. Dotyczy to identyfikowania ryzyka, jego opisu, analizy, szacowania, oceny, akceptowania i zarządzania nim, o czym będzie mowa w dalszych rozdziałach tej książki. Pewna nieostrość i różnorodność pojęciowa utrudnia dokonanie jednoznacznej taksonomii ryzyka. Autor podjął jednak taką próbę i przedstawił taksonomię ryzyka, która jest czymś nowym w polskiej literaturze na temat ryzyka. Takie podejście do ryzyka wymagać będzie dalszych badań, a ta pierwsza próba z pewnością ośmieli innych badaczy do podążenia tym tropem.

W trzecim rozdziale przedstawiono ważne zagadnienie, jakim jest podejmowanie decyzji w warunkach ryzyka. Dla spółek handlowych oraz podmiotów indywidualnych prowadzenie działalności w gospodarce rynkowej nie jest możliwe bez podejmowania ryzyka i zarządzania nim. Podejmując większe ryzyko, zwykle osiąga się większe korzyści. W ostatnich latach rośnie zainteresowanie różnymi metodami pomiaru ryzyka, a także analizą wartości ekstremalnych, co jest związane z nasileniem się występowania zjawisk kryzysowych w świecie. Jednym z uznanych mierników ryzykowności zmiennej losowej jest wariancja i odchylenie standardowe, co w tym rozdziale zostało przedstawione.

W rozdziale czwartym przedstawiono generalne zasady zarządzania ryzykiem, czyli identyfikacja i analiza ryzyka, jego oszacowanie oraz sformułowanie wariantów, metod ograniczania i eliminowania ryzyka. Wyeksponowano sprawę zwiększania zasobów informacji z różnych dyscyplin i dziedzin gospodarki. Obszerniej potraktowano kwestię sposobów skutecznego przeciwdziałania zdywersyfikowanemu ryzyku. Teoretyczne ujęcie *Risk Management* zostało zilustrowane praktycznymi przykładami.

Rozdział piąty stanowi próbę pokazania, że istnieją wielopłaszczyznowe powiązania między poszczególnymi fazami procesu zarządzania przedsiębiorstwem i zarządzania ryzykiem, co pozwala na pokazanie pewnych wspólnych punktów zintegrowania tych czynności. To podejście jest stosunkowo nowe w dyscyplinie zarządzania ryzykiem zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i na kontynencie europejskim. W związku z czym rozdział ten traktujemy jako przyczynek do badań nad zintegrowanym zarządzaniem ryzykiem w przedsiębiorstwie.

Efektywne zarządzanie ryzykiem obejmuje wszystkie działy, funkcje i procesy w przedsiębiorstwie, a o sukcesie decyduje współdziałanie wszystkich

podmiotów. Decydującą rolę przypisuje się kryteriom i ramowym warunkom kultury ryzyka i jego kontroli, które należy pielęgnować w każdej firmie. Jednak kluczem do sukcesu są pracownicy, od których wymaga się zaangażowania i odpowiedzialnego zachowania w sytuacjach zagrożenia ryzykiem. Ich współpraca decyduje o sukcesie firmy. Może jednak zaistnieć sytuacja, która doprowadzi do upadłości przedsiębiorstwa i tej kwestii została poświęcona ostatnia część rozdziału.

Rozdział szósty jest analizą ryzyka związanego z epoką społeczeństwa informacyjnego. Bez informacji nie można zarządzać ryzykiem, o czym jest także mowa w następnych rozdziałach. W tym rozdziale została omówiona istota współczesnej rewolucji informacyjnej, w której wiedza i informacja stanowią jej kwintesencję. Nierozdzielnie z tym łączy się nowe narzędzie, jakim jest Internet oraz wiele inicjatyw podejmowanych przez Unie Europejską w tym zakresie.

Rozdział siódmy – We wszystkich dziedzinach zarządzania przedsiębiorstwem korzystamy z komputera. To ważne narzędzie jest jednak narażone na ataki przestępców komputerowych. Z tego względu Autor dokonuje analizy ryzyka, zagrożeń i przestępstw komputerowych. Zwraca także uwagę na słabe miejsca w przedsiębiorstwie, które ułatwiają przestępcom różnorodne ataki. Wreszcie przedstawia istotne punkty prawa informatycznego oraz kwestię odpowiedzialności karnej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W rozdziale ósmym zostały przedstawione zdywersyfikowane źródła informacji, bez których nie można zarządzać ryzykiem. Omówiono kwestię rodzajów informacji, ich znaczenie, w tym podstawowe źródła informacji ekonomicznych i finansowych w Polsce. W gospodarce rynkowej wywiadownie gospodarcze dostarczają sprawdzonych informacji i przyczyniają się do zwiększenia przejrzystości działalności gospodarczej. Stąd sporo uwagi poświęcono wywiadowniom. Przedstawiono też obowiązek udostępniania informacji przez podmioty gospodarcze oraz ważną kwestię ochrony danych osobowych, zgodnie z odpowiednią ustawą. W drugiej części tego rozdziału natomiast, zostały scharakteryzowane źródła informacji ekonomicznych dostępne we Francji, Niemczech i Wielkiej Brytanii, co po wejściu Polski do Unii Europejskiej jest bardzo ważne. Informacje zawarte w tym rozdziale są szczególnie użyteczne w praktyce gospodarczej.

Rozdział dziewiąty opisuje światowe rynki finansowe, które wskutek ich liberalizacji, deregulacji i postępującej globalizacji, uległy po 2000 r. ogromnym perturbacjom. Stały się one równocześnie mniej transparentne i z tego powodu na znaczeniu zaczęły zyskiwać agencje ratingowe, zwłaszcza te o zasięgu globalnym. Ich działalność ma służyć przede wszystkim bezpieczeń-

stwu zawieranych transakcji na rynkach finansowych. Ratingi są opracowywane przez te agencje i stanowią podstawę do podjęcia decyzji inwestycyjnych. Rating nie jest jednak jakimkolwiek zabezpieczeniem prawnym przed niewypłacalnością emitenta papierów wartościowych. Mimo to przez kilkadziesiąt lat istniało duże zaufanie do publikowanych ratingów, wynikające z dobrej reputacji agencji w przeszłości oraz z trafności i obiektywizmu formułowanych ocen.

W rozdziale tym zostały kolejno przedstawione najważniejsze dane i ekonomiczne wskaźniki badane przez agencje ratingowe. Zostały scharakteryzowane największe agencje ratingowe i ich podstawowe zadania. Kolejnym zadaniem było pokazanie podstawowych i merytorycznie ważnych źródeł informacji niezbędnych do przygotowania ratingu. Chodzi o wybrane obszary działalności podmiotu gospodarczego, podstawowe dane liczbowe i wskaźniki charakteryzujące gospodarkę oraz stan gospodarki ocenianego państwa. Wreszcie przedstawiona została strona techniczna i metodyka opracowywania, ustalania i nadawania ratingów. Rozdział zamykają krytyczne uwagi na temat błędnych ocen ratingowych z ostatnich lat, które w dużym stopniu wpłynęły na wywołanie globalnego kryzysu finansowego na początku XXI wieku.

Rozdział dziesiąty, Zagadnienie zarządzania ryzykiem finansowym przedsiębiorstwa Autor zaczął od taksonomii metod pomiaru i oceny sytuacji finansowej. Następnie została omówiona kwestie analizy wskaźnikowej oraz modelowania zestawów wskaźników finansowych. Pod koniec tego rozdziału przedstawiono zasady korzystania ze wskaźników w analizie finansowej. Ostatnia część rozdziału dotyczy szczegółowego omówienia metod oceny kondycji finansowej spółki. Przedstawione w sposób syntetyczny, uproszczone modele oceny mają jednak pewne wady. Jedną z wad jest to, że nie pozwalają na wyciąganie jednoznacznych wniosków na podstawie przeprowadzonych obliczeń. Inną wadą to ograniczenie tylko do spółek giełdowych, kiedy znana jest wycena rynkowa ich wartości. A poza tym nie zostały te modele opracowane dla warunków polskich. Można więc sformułować wniosek, że istnieje potrzeba dalszego prowadzenia badań w odniesieniu do spółek prowadzących działalność w Polsce w nowych warunkach gospodarki rynkowej.

W rozdziale jedenastym zostały przedstawione nowe rodzaje ryzyka w globalnej gospodarce. Najpierw zwrócono uwagę na niekiedy kontrowersyjne działania korporacji transnarodowych. Niezbędne okazało się też przedstawienie nasilającego się negatywnego wpływu różnych struktur mafijnych w gospodarce globalnej, a w szczególności w krajach Unii Europejskiej. Szybko rozwijający się handel międzynarodowy jest narażony na coraz bardziej wyrafinowane ataki przestępców. Z tego względu przedstawiono kilka wybra-

nych obszarów tego specyficznego ryzyka i metod walki z przestępczością zorganizowaną.

Rozdział dwunasty obejmuje charakterystykę metod przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy. Zostały uwzględnione regulacje międzynarodowe i zagrożenia dla obrotu finansowego. Autor uznał za celowe przedstawienie funkcjonowania zorganizowanej przestępczości kryminalnej, w tym organizacji terrorystycznych. Ważne miejsce zajęła kwestia zwalczania tego procederu oraz pokazana została ważna rola państwa w tym obszarze. Złożony zasięg i struktura tego ryzyka spotkały się z reakcją rządów wszystkich państw OECD.

Zawartość recenzowanej książki w kompleksowy i interdyscyplinarny sposób ujmuje problematykę zarządzania ryzykiem. W niniejszej publikacji Autor mający znaczny dorobek naukowy w tym obszarze, a także posiadający bogate doświadczenie praktyczne umiejętnie łączy aspekty teoretyczne z praktycznymi. Umożliwia to czytelnikowi całościowe i holistyczne spojrzenie na omawianą problematykę. Niewątpliwym atutem książki jest także jasny i klarowny język, dzięki czemu jest ona zrozumiała nie tylko dla specjalistów z danej dziedziny, ale także dla szerokiego grona odbiorców, zainteresowanych problematyką ryzyka we współczesnym świecie.

Podsumowując, można powiedzieć, że książka jest ciekawa, przystępna dla różnych czytelników, zachęcająca do dalszego pogłębiania opisywanej tematyki, a przede wszystkim skłaniająca do licznych refleksji na temat wszechobecnego ryzyka. W mojej opinii jest to opracowanie, którego lektura powinna być obowiązkowa zarówno dla profesjonalistów zajmujących się ryzykiem na co dzień w swojej działalności, jak i innych osób, które chciałyby poszerzyć wiedzę na temat różnych aspektów rzeczywistości związanych z ryzykiem.

Martin Dahl